

Sygn. akt III C 1576/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 grudnia 2015 roku

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, Wydział III Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Ewa Dietkow

Protokolant: Kinga Kwaśniewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 listopada 2015 roku w W.

sprawy z powództwa J. Ś. (1) i S. Ś.

przeciwko J. Ś. (2) i A. Ś. (1)

o zachówek

1. zasądza od J. Ś. (2) i A. Ś. (1) solidarnie na rzecz J. Ś. (1) kwotę 31.506,23 PLN (trzydzieści jeden tysięcy pięćset sześć i 23/100 złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 3 maja 2013 roku do dnia zapłaty;
2. w pozostałej części powództwo J. Ś. (1) oddala;
3. zasądza od J. Ś. (2) i A. Ś. (1) solidarnie na rzecz S. Ś. kwotę 31.506,23 PLN (trzydzieści jeden tysięcy pięćset sześć i 23/100 złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 29 listopada 2013 roku do dnia zapłaty;
4. w pozostałej części powództwo S. Ś. oddala;
5. szczegółowe wyliczenie kosztów postępowania pozostawia referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym Warszawa-Praga w Warszawie rozstrzygając, że zasadą poniesienia kosztów procesu jest ich stosunkowe rozdzielanie przy przesądzeniu wygranej powodów każdy w 21%, a wygranej pozwanych w 79%, ustalając stawkę opłaty za czynności radcowskie w wysokości stawki minimalnej.

Sygn. III C 1576/12

UZASADNIENIE

Powód J. Ś. (1) w pozwie złożonym 31 sierpnia 2012 roku w Sądzie Rejonowym w Wołominie wnosił o zasądzenie od pozwanych J. Ś. (2) i A. Ś. (1) kwoty 150.000 zł tytułem zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od daty wniesienia pozwu do dnia zapłaty, zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu oraz o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności. Przed zamknięciem rozprawy 25 listopada 2015 roku wnosił o zasądzenie od pozwanych na jego rzecz solidarnie kwoty 150.000 zł.

Powód S. Ś. w pozwie złożonym 20 listopada 2012 roku w Sądzie Rejonowym w Wołominie wnosił o zasądzenie od pozwanych J. Ś. (2) i A. Ś. (1) kwoty 150.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od daty wniesienia pozwu do dnia zapłaty, zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu oraz o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności. Przed zamknięciem rozprawy 25 listopada 2015 roku wnosił o zasądzenie od pozwanych na jego rzecz solidarnie kwoty 150.000 zł.

Zarządzeniem wydanym 14 lutego 2014 w sprawie z powództwa S. Ś. sygn. III C 591/13 roku Sąd zarządził połączenie do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą z powództwa J. Ś. (1) przeciwko J. Ś. (2) i A. Ś. (1) o zachówek sygn. akt III C 1576/12 i prowadzenie połączonych spraw pod sygnaturą akt III C 1576/12 .

Pozwani J. Ś. (2) i A. Ś. (2) wnosili o oddalenie powództwa w całości, oddalenie wniosku o nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności oraz o zasądzenie od powodów na rzecz każdego z pozwanych kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwani z ostrożności procesowej wnosili o obniżenie wartości czynnej spadku o długi spadkowe spadkodawców K. i M. Ś., tj. nakładów poniesionych przez pozwanych na nieruchomości wyżej wymienionych spadkodawców w kwocie 40.000 zł oraz kosztów ich pogrzebu w kwocie 4.000 zł, względnie o obniżenie wysokości zachowku na podstawie art. 5 k.c. Przed zamknięciem rozprawy 25 listopada 2015 roku pozwani wnosili o oddalenie powództwa w całości, zaś w przypadku jego uwzględnienia wnosili o rozłożenie zasądzonych świadczenia na raty.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. i K. małżonkowie Ś. 29 maja 1951 roku nabyli w równych między nimi częściach 1/20 niepodzielną część nieruchomości stanowiącej niezabudowaną budowlaną działkę gruntu o powierzchni 2 ha 0165 m⁽²⁾, położonej w M., oznaczonej na planie numerem 687, dla której Sąd Rejonowy w Wołominie prowadzi Zbiór Dokumentów Rep. (...) – dowód – zaświadczenie k. 63. Współwłasność nieruchomości nie została zniesiona – okoliczność bezsporna. W 1990 roku i obecnie nieruchomość o powierzchni 2 ha 0165 m⁽²⁾ była faktycznie podzielona na dwie części: część niezabudowaną oraz część o powierzchni 0,1043 ha zabudowaną budynkiem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi – bezsporne. Poza udziałem w 1/20 części w powyższej nieruchomości małżonkowie M. i K. małżonkowie Ś. nie posiadali żadnego innego majątku – okoliczność bezsporna. K. Ś. i M. Ś. sporządzili 12 lutego 1990 roku testamenty, w których na wypadek śmierci należące do nich prawo własności działki z budynkiem mieszkalnym, położonej w M. przy ulicy (...) przekazali synowi J. Ś. (2) oraz jego żonie A. Ś. (1) – dowód - testamenty k. 12, 14 w aktach sprawy sygn. I Ns 1154/11 Sądu Rejonowego w Wołominie. M. Ś. zmarła 2 marca 1990 roku w M., postanowieniem z 18 kwietnia 2012 roku Sąd Rejonowy w Wołominie stwierdził, że spadek po niej na podstawie testamentu allograficznego z dnia 12 lutego 1990 roku, otwartego i ogłoszonego na rozprawie 18 kwietnia 2012 roku nabyli J. Ś. (2) i A. Ś. (1) z domu K. po 1/2 części każde z nich – dowód – postanowienie k. 52 w aktach sprawy sygn. I Ns 1154/11. K. Ś. zmarł 10 kwietnia 1998 roku w M., spadek po nim na podstawie testamentu alograficznego z dnia 12 lutego 1990 roku, otwartego i ogłoszonego na rozprawie 18 kwietnia 2012 roku postanowieniem Sądu Rejonowego w Wołominie z 18 kwietnia 2012 roku nabyli J. Ś. (2) i A. Ś. (1) z domu K. po 1/2 części każde z nich – dowód – postanowienie k. 52 w aktach sprawy sygn. I Ns 1154/11. Pozwani od daty zawarcia związku małżeńskiego mieszkali razem ze spadkodawcami, do chwili ich śmierci pomagali im i sprawowali opiekę nad starszymi rodzicami – okoliczności bezsporne. Pozwani podawali leki, zawozili do lekarzy, od czasu do czasu gotowali obiady – okoliczności bezsporne w zeznaniach powoda J. Ś. (1) protokół skrócony k. 294verte, e-protokół 00:30:00-00:30:14, zeznania pozwanej protokół skrócony k. 295verte, e-protokół 00:46:35-00:46:59, 00:48:16-43. Powodowie po usamodzielnieniu się i założeniu swoich rodzin odwiedzali rodziców, spędzali święta i spotykali się rodzinnie przy różnych okazjach, S. Ś. przez wiele lat przynosił ojcu prace chałupnicze, za wykonanie których K. Ś. otrzymywał wynagrodzenie – okoliczności bezsporne. Pozwany po śmierci obojga spadkodawców otrzymał zasiłek pogrzebowy z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, przeznaczony na koszty ich pochówku – okoliczność przyznana przez pozwanego. Spadkodawcy M. Ś. i K. Ś. mieli czworo dzieci: powodów J. Ś. (1) i S. Ś., pozwanego J. Ś. (2) oraz córkę G. S. – okoliczność bezsporna. Do spadku po M. Ś. z ustawy powołani byłiby: mąż K. Ś. w 4/16 części oraz dzieci J. Ś. (1), S. Ś., J. Ś. (2) oraz G. S., każde po 3/16 części spadku - bezsporne. Do spadku po K. Ś. z ustawy powołane byłyby dzieci: J. Ś. (1), S. Ś., J. Ś. (2) oraz G. S. po 4/16 części spadku każde z nich – okoliczność bezsporna. Powodowie nie otrzymali od spadkodawców darowizn, nie zostali zaspokojeni przez pozwanych z tytułu zachowku – okoliczność przyznana przez pozwanego. G. S. nie wystąpiła przeciwko pozwanym z roszczeniem o zapłatę zachowku po spadkodawcach – okoliczność bezsporna. Powód J. Ś. (1) jest rencistą od 2007 roku – dowód – zeznania powoda protokół skrócony k. 294verte, e-protokół 00:28:23-00:28:26. Powód S. Ś. był rencistą od 1984 roku, był zdolny do pracy w warunkach pracy chronionej, nie został uznany za trwale niezdolnego do pracy w związku z amputacją nogi, od około 2 lat jest emerytem – okoliczności przyznane przez

powoda k. 295, e-protokół 00:32:44– 00:33:10, 00:34:50–00:35:25. Pozwany otrzymuje świadczenie rentowe w wysokości około 600 zł miesięcznie, jest po udarze – okoliczność przyznana przez pozwanego. Prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z pozwaną, która pracuje z wynagrodzeniem około 1.300 zł netto miesięcznie – okoliczności przyznane. Pozwani nie mają ani oszczędności, ani środków finansowych, ani zdolności kredytowej niezbędnych do zaspokojenia roszczenia powodów z tytułu zachowku – dowód – zeznania pozwanego k. 295, e-protokół 00:38:58– 00:39:28. Pozwany około 20 lat temu dobudował kuchnię i urządził łazienkę, przebudował instalację co, wymienił piec w kotłowni, około 30 lat temu pozwany wraz z matką doprowadzili wodę do domu ze studni głębinowej, około 7 lat temu pozwany wywiercił nową studnię, gdyż w starej uszkodzeniu uległy filtry, około 15 lat temu pozwany wymienił cztery okna oraz pokrył dach drugą warstwą papy – dowód – zeznania pozwanego k. 295, 196. Pozwani zajmują dwa pokoje z kuchnią i łazienką w budynku położonym przy ul. (...) w M. – bezsporne. Pokój z kuchnią i łazienka zajmowane przez spadkodawców są nieużytkowane od ich śmierci, niszczeją, obecnie cały budynek jest w złym stanie technicznym – dowód – okoliczności niesporne, opinia biegłej D. S. k. 248. Cena rynkowa udziału we współwłasności w 1/20 części nieruchomości położonej w M., stanowiącej działkę o łącznej powierzchni 2,0165 ha, w części zabudowanej budynkiem mieszkalnym przy ulicy (...) stanowi według stanu na datę otwarcia spadku po M. Ś. na marzec 1990 roku kwotę 213.113,00 zł, zaś według stanu na datę otwarcia spadku po K. Ś. na kwiecień 1998 roku kwotę 229.510,00 zł – dowód- aktualna opinia biegłej D. S. k. 286 – 289. Od daty pierwszej opinii tj. 29 marca 2014 roku wartość rynkowa części nieruchomości zabudowanej budynkiem zmniejszyła się o około 20 %, natomiast cena gruntu na części niezabudowanej nieruchomości wzrosła około 4 % na aktualnym rynku nieruchomości w M.. Po podsumowaniu wartości części zabudowanej i niezabudowanej wartość całej nieruchomości wzrosła, gdyż część nieruchomości niezabudowanej stanowi jej zasadniczy składnik – dowód - wyjaśnienia biegłej D. S. k. 294verte, e-protokół 00:11:28–00:11:21, 00:14:47–00:14:58. Wyceny nieruchomości można było dokonać przy hipotetycznym założeniu jej podziału na dwie części zabudowaną i niezabudowaną – dowód - wyjaśnienia biegłej D. S. k. 294verte, e-protokół 00:15:17–00:16:00. Biegła przy wyliczeniu wartości 1/20 części nieruchomości wzięła pod uwagę cenę wypadkową części nieruchomości niezabudowanej i zabudowanej, którą następnie podzieliła przez 20 – dowód - wyjaśnienia biegłej D. S. k. 294verte, e-protokół 00:16:33–00:19:55.

Sąd Okręgowy dokonał następującej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i zważył, co następuje:

Ochrona praw najbliższej rodziny zmarłego należy do podstawowych założeń prawa spadkowego, a instytucja zachowku zawarta w przepisach art. 991 k.c. – 1011 k.c. jako jedna z wielu uregulowanych w kodeksie cywilnym tę rolę wypełnia zapewniając osobom wskazanym w ustawie określoną korzyść ze spadku nawet wbrew woli zmarłego. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Zgodnie z treścią art. 1011 k.c. wierzytelność z tytułu zachowku jest dziedziczna i zbywalna. Stosownie do art. 991 § 1 i 2 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przysługiwał przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału. „Zachówek stanowi minimum zagwarantowanego udziału w spadku spadkobiercy ustawowego i pozbawienie tego udziału można tylko w sytuacjach rzeczywiście wyjątkowych na podstawie art. 5 k.c.” - tak orzekł Sąd Najwyższy w wyroku z 25 stycznia 2001 roku, IV CKN 250/00, LEX 490432.

W wyroku z 7 kwietnia 2004 roku, sygn. akt IV CK 215/03, LEX 152889 Sąd Najwyższy uznał, że „oceniając roszczenie osoby uprawnionej do zachowku pod kątem ewentualnego nadużycia prawa należy uwzględniać specjalny charakter prawny instytucji zachowku mianowicie przyznanie prawa do zachowku służy urzeczywistnieniu obowiązków moralnych jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić majątkiem z pominięciem swoich najbliższych”. Sąd w niniejszej sprawie podziela tę argumentację. Roszczenie powodów o zapłatę zachowku nie może być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, ani nie jest przejawem nadużycia prawa ze strony powodów, co uzasadniałoby oddalenie powództwa w całości lub obniżenie kwoty należnego zachowku w oparciu o art. 5 k.c.. Nabywanie przez pozwanych udziału we współwłasności nieruchomości

w części zabudowanej służyć ma do zaspokajania niezbędnych, w zakresie koniecznym, potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego do zapłaty zachowku. Pozwani uzyskali w drodze spadkobrania kosztem powodów poważną korzyść majątkową w postaci budynku mieszkalnego, z którego niemal w połowie nie korzystają, który zaniedbali, nie wykorzystują go, nie czerpią korzyści z choćby najmu, co mogłoby umożliwić uzyskanie środków na zaspokojenie roszczeń powodów. W tej sytuacji pozwani nie mogą skutecznie podważać praw powodów z odwołaniem się do klauzuli zasad współżycia społecznego.

Sąd Najwyższy w uchwale z 19 maja 1981 roku, w sprawie sygn. akt III CZP 18/81, OSNC 1981, nr 12, poz. 228 wyraził powszechnie przyjmowany pogląd, że „w sprawie o zachówek nie jest wyłączone obniżenie wysokości należnej z tego tytułu sumy na podstawie art. 5 k.c. Tak np. w sytuacji, gdy głównym składnikiem spadku jest spółdzielcze prawo do lokalu, domek czy lokal stanowiący odrębną własność, który służy do zaspokojenia niezbędnych potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego do zapłaty zachowku w razie braku praktycznie innych możliwości zaspokojenia tych potrzeb, inne zaś składniki spadku nie wystarczają na pokrycie zobowiązania z tytułu zachowku, nie można by wyłączyć - przy rozważaniu poza tym sytuacji majątkowej i osobistej zobowiązanego do zapłaty należności z tytułu zachowku i uprawnionego do zachowku - dopuszczalności przyjęcia, iż w konkretnych okolicznościach żądanie zapłaty pełnej należności z powyższego tytułu pozostałoby w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego”. W tym konkretnym przypadku niemal połowa budynku mieszkalnego nie jest użytkowana, niszczeje, a zatem budynek mieszkalny nie jest wykorzystany do zaspokojenia koniecznych potrzeb mieszkaniowych pozwanych. Obniżenie wysokości zachowku może więc mieć miejsce w przypadkach zupełnie wyjątkowych, już samo pozbawienie uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia jest dla niego okolicznością krzywdzącą i dolegliwą, a stanu tego nie powinno jeszcze pogłębiać ograniczenie możliwości realizacji roszczeń z tytułu zachowku. Sąd podziela stanowisko Sądu Najwyższego, że okoliczności dotyczące sytuacji materialnej uprawnionego i zobowiązanego nie są wystarczające do uznania, że zachodziły wyjątkowe okoliczności, które pozwalały uznać dochodzenie przez powodów roszczeń z tytułu zachowku sprzeczne z zasadami współżycia społecznego - tak wyrok Sądu Najwyższego z 7 lutego 2013 roku, II CSK 403/2012, LexPolonica nr 6208830. Ze zgromadzonego materiału dowodowego nie wynika, aby zachowanie powodów wobec spadkodawców było rażąco złe. Powodowie odwiedzali swoich rodziców, utrzymywali z nimi bliskie, rodzinne stosunki. Nie mogli codziennie zajmować się rodzicami, którzy z nimi nie mieszkali, natomiast spadkodawcy mieszkali wspólnie z pozwanymi w domu stanowiącym własność spadkodawców. W wielopokoleniowych rodzinach, w których właścicielami domu są dziadkowie, a mieszka kolejne, młode pokolenie jest powszechnie przyjęte, że to właśnie oni opiekują się starszymi wstępnymi. Nie zaniedbywał rodziców powód S. Ś., który zlecał ojcu prace chałupnicze w celach zarobkowych. Stan majątkowy pozwanych jest trudny, ale jest wynikiem dokonanego przez nich wyboru nie korzystania z dużej części nieruchomości, ponadto pozwani prowadzą wspólne gospodarstwo domowe i mają stałe, miesięczne dochody z tytułu renty i wynagrodzenia pozwanej za pracę. Sytuacja majątkowa powodów i pozwanych jest porównywalna. Powodowie utrzymują się ze świadczeń emerytalnych i rentowych – J. Ś. (1) około 1.000 zł, a S. Ś. emerytura około 800 zł.

Do spadku nie należą żadne długi spadkowe. Sąd nie dał wiary zeznaniom pozwanego J. Ś. (2), że poniósł koszty pogrzebu obojga spadkodawców. Zeznania pozwanego w tej części są bowiem niespójne i nielogiczne. Pozwany nie potrafił wskazać jakie kwoty i komu płacił w związku z organizacją pogrzebów rodziców. Zdaniem Sądu biorąc pod uwagę zasady doświadczenia życiowego oraz ceny obowiązujące w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia ceny pochówku kwota 4.000 zł tylko za nabożeństwa żałobne oraz wynagrodzenia grabarza jest przesadzona. Sąd dał wiarę zeznaniom powoda J. Ś. (1), według którego spadkodawcy byli zapobiegliwi i już za swego życia zgromadzili środki pieniężne z przeznaczeniem na ich pochówek. W warunkach niemal wiejskich oraz w przypadku ludzi doświadczonych wojną i wieloma kryzysami taka postawa jest naturalna i powszechnie przyjęta. Ponadto pozwany przyznał, że otrzymał zasiłek pogrzebowy z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a więc zwyczajowo przyjęte koszty pogrzebów zostały pokryte z zasiłku. Nie ma zatem długu spadku z tytułu kosztów pogrzebu. Na skutek dokonywania remontów i ulepszenia części domu zajmowanej przez pozwanych nie doszło do zwiększenia wartości nieruchomości o te ulepszenia. Pozwani sami przyznali, a biegła rzeczoznawca majątkowa potwierdziła, że budynek mieszkalny jest w złym stanie technicznym. Z rachunków, które złożyli pozwani, dotyczących drobnych zakupów i z zeznań pozwanego wynika, że pozwani uczestniczyli w bieżących remontach domu w latach 1980 - 2000. Pozwani jednak w tym

domu mieszkali na zasadzie rodzinnego użyczenia przez spadkodawców i było oczywistym, że byli zobowiązani do ponoszenia wydatków na utrzymanie domu w stanie nadającym się do mieszkania, ponadto ulepszyli budynek dla swoich potrzeb. Nie dowodzili tego, że spadkodawcy domagali się od nich zapłaty za mieszkanie, co wskazuje, że udział pozwanych w kosztach bieżącej eksploatacji i ulepszenia były konsekwencją zamieszkiwania w budynku i formą ulżenia spadkodawcom. W konsekwencji poniesione przez pozwanych ulepszenia i remonty budynku nie powodują wzrostu jego wartości rynkowej i nie stanowią długu spadku, a więc nie podlegają odliczeniu od wartości spadku. Z zeznań pozwanego wynika także, iż po śmierci spadkodawców wykonał wiercenie nowej studni, gdyż wspólna ze spadkodawcami studnia uległa naturalnemu zużyciu. Pozwani nie udowodnili o ile używana przez nich obecnie studnia zwiększa wartość masy spadkowej, z opinii biegłej wynika, że sama studnia nie wpływa na cenę rynkową udziału w nieruchomości.

Przy obliczaniu wysokości zachowku należy uwzględnić czystą wartość spadku, która wynika z różnicy pomiędzy wartością aktywów wchodzących w skład spadku a wysokością długów spadkowych. Wartość spadku należy ustalić według stanu z chwili otwarcia spadku, którą jest chwila śmierci spadkodawcy. Obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o zachowku – tak uchwała Sądu Najwyższego z 26 marca 1985 roku, III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147. Wartość rynkowa udziału we współwłasności w 1/20 części nieruchomości o powierzchni 2 ha 0165 m², położonej w M. biegła sądowa, rzeczoznawca majątkowy obliczyła według stanu na datę otwarcia spadku po M. Ś. na kwotę 213. 113,00 zł, a według stanu na datę otwarcia spadku po K. Ś. na kwotę 229. 510,00 zł. Opinię biegłego

sądowego rzeczoznawcy majątkowego D. S. po jej zaktualizowaniu Sąd uznał za sporządzoną według rzetelnej wiedzy specjalnej z uwzględnieniem zasad dotyczących określenia wartości nieruchomości, w szczególności ustawy z 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz. U. z 2010 roku Nr 102, poz. 651 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 21 września 2004 roku w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (Dz. U. Nr 207 poz. 2109). Biegła wyjaśniła wątpliwości dotyczące opinii na rozprawie 25 listopada 2015 roku, przedstawiła sposób obliczenia wartości udziału we współwłasności nieruchomości, różnicy pomiędzy udziałem we współwłasności, a własnością całej nieruchomości oraz wymieniła czynniki wpływające na obniżenie wartości udziału, odpowiadając tym samym wyczerpująco na wszystkie zarzuty pozwanych do opinii. Wartość udziału 1/20 w nieruchomości biegła obliczyła najpierw poprzez hipotetyczne dokonanie jej podziału na dwie części: niezabudowaną i zabudowaną, a następnie wzięła pod uwagę cenę wypadkową części nieruchomości niezabudowanej i zabudowanej, którą następnie podzieliła przez 20. Wartość rynkowa części zabudowanej budynkiem mieszkalnym o powierzchni 1304 m² była wyliczana odrębnie i traktowana jako nieruchomość zabudowana, była następnie porównywana z nieruchomościami o podobnych właściwościach. Natomiast wartość rynkowa przeważającej powierzchniowo części niezabudowanej nieruchomości była wyliczona na podstawie analizy gruntów tylko niezabudowanych. Biegła wyjaśniła, że na porównywalnym rynku lokalnym brak jest podobnych nieruchomości do tej analizowanej, które można by było potraktować jako jedność, czyli nieruchomości powyżej 1 ha, na których znajduje się budynek o starej zabudowie. W związku z tym nie było możliwości przeprowadzenia kompleksowej analizy nieruchomości.

W skład spadku po M. Ś. wchodziła 1/2 część z udziału w 1/20 części nieruchomości, a więc wartość spadku to kwota 106.556,50 zł. Do spadku po M. Ś. z ustawy powołani byliby: mąż K. Ś. w 4/16 części oraz dzieci J. Ś. (1), S. Ś., J. Ś. (2) oraz G. S., każde po 3/16 części spadku. Wartość udziału każdego z powodów w spadku stanowi kwotę 19.979,34 zł (106.556,50 zł x 3/16 = 19.979,34). Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. należny powodom zachówek wynosi połowę wartości udziału spadkowego, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Wartość należnego powodom J. Ś. (1) i S. Ś. zachowku po M. Ś. wynosi po 9.989,67 zł (1/2 z 19.979,34 = 9.989,67 zł).

W skład spadku po K. Ś. wchodziła 3/4 części z udziału w 1/20 części nieruchomości (1/2 udziału własnego oraz 1/4 udziału po śmierci żony), która ma wartość 172.132,50 zł. Do spadku po K. Ś. z ustawy powołane byłyby dzieci: J. Ś. (1), S. Ś., J. Ś. (2) oraz G. S. po 1/4 części spadku każde z nich. Wartość udziału każdego z powodów w spadku po spadkodawcy przy dziedziczeniu ustawowym stanowi kwotę po 43.033,12 zł (172.132,50 zł x 1/4 = 43.033,12 zł). W tym wypadku powodom także przysługuje połowa wartości

udziału spadkowego, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Stąd wartość należnego powodom J. Ś. (1) i S. Ś. zachowku po K. Ś. wynosi po 21.516,56 zł ($\frac{1}{2}$ z 43.033,12 zł = 21.516,56 zł) na rzecz każdego z nich.

Łącznie po obojgu rodzicach każdemu z powodów J. Ś. (1) i S. Ś. należy się od pozwanych J. Ś. (2) i A. Ś. (1) solidarnie po 31.506,23 zł tytułem zachowku. Sąd podziela stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym „zachówek jest długiem pieniężnym, za który spadkobierca odpowiada według zasad ogólnych, jednak z odstępstwami z art. 999 k.c., a jeżeli jest kilku spadkobierców ich odpowiedzialność jest solidarna (art. 1034 § 1 k.c.). Jeżeli jednak niektórzy spadkobiercy odpowiadają za dług z tytułu zachowku bez ograniczeń, inny zaś spadkobierca z ograniczeniem wynikającym z art. 999 k.c., to ten ostatni odpowiada wprawdzie solidarnie z pozostałymi, ale tylko do wysokości nadwyżki, która przekracza jego własny zachówek” – tak wyrok z 15 grudnia 1999 roku sygn. akt I CKN 248/98, LEX nr 898244. Z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie, gdyż J. Ś. (2) i A. Ś. (1) odpowiadają za dług spadkowy z tytułu zachowku solidarnie, z tym że J. Ś. (2) tylko do wysokości nadwyżki, która przekracza jego własny zachówek, zaś A. Ś. (1) odpowiada bez ograniczeń. Zachówek należny powodom od J. Ś. (2) nie przekracza jego własnego zachowku.

Sąd zasądził odsetki ustawowe od należnego zachowku od następnego dnia od daty doręczenia pozwom pozwanym, tj. w przypadku J. Ś. (1) od dnia 3 maja 2013 roku, zaś w przypadku S. Ś. od dnia 29 listopada 2013 roku, bowiem roszczenie o zachówek jest roszczeniem bezterminowym, które po myśli art. 455 k.c. staje się wymagalne po wezwaniu dłużnika do wykonania. Zobowiązanie o charakterze bezterminowym przekształca się w zobowiązanie terminowe w wyniku wezwania wierzyciela do spełnienia świadczenia skierowanego do dłużnika. Takim wezwaniem jest zaś doręczenie odpisu pozwu. Ponadto należy zauważyć, że zobowiązani do zapłaty zachowku decydując się na prowadzenie sporu w sprawie o jego zapłatę, muszą liczyć się z ewentualnymi negatywnymi konsekwencjami nieudanej obrony swoich praw, także z tym, że w przypadku uwzględnienia powództwa zostaną zobowiązani do uiszczenia odsetek od zasądzonej w wyroku kwoty.

Sąd nie rozłożył pozwom zasądzonych świadczenia na raty. Podstawą takiego rozstrzygnięcia może być bowiem przepis art. 320 k.p.c., zgodnie z którym w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie, a w sprawach o wydanie nieruchomości lub o opróżnienie pomieszczenia - wyznaczyć odpowiedni termin do spełnienia tego świadczenia. Szczególnie uzasadnione wypadki zachodzą, jeżeli ze względu na stan majątkowy, rodzinny, zdrowotny spełnienie świadczenia przez pozwanego niezwłoczne lub jednorazowe zasądzonych świadczenia byłoby niemożliwe lub bardzo utrudnione albo narażałoby jego lub jego bliskich na niepowetowane szkody

(M. Jędrzejewska (w opracowaniu J. Gudowskiego) (w:) Kodeks postępowania cywilnego..., t. 2, red. T. Ereciński, s. 35). Pozwani wnosząc o rozłożenie zasądzonych świadczenia na raty zeznali, że nie mają w ogóle środków na jego spełnienie. Nie byłoby możliwe ustalenie przez Sąd wysokości rat, tak aby pozwani mogli spełnić świadczenie. Jednocześnie pozwani nawet nie starali się negocjować z powodami możliwości przystosowania niszczonej części budynku do zarobkowego udostępnienia innym osobom, aby w ten sposób uzyskać środki na ratalne zaspokojenie powodów. Ponadto wskazać należy, że obie sprawy powodów toczą się od 2012 roku, zatem już od 3 lat pozwani mieli świadomość toczącego się przeciwko nim procesu, a co za tym idzie powinni liczyć się z obowiązkiem zapłaty na rzecz powodów zachowku. W tych okolicznościach brak było podstaw do stwierdzenia, iż rozłożenie zasądzonych świadczenia na raty będzie racjonalne, a ponadto spełnienie świadczenia przez pozwanych w bliżej nie oznaczonych co do wysokości ratach będzie miało odczuwalny dla nich ekonomicznie skutek.

O kosztach procesu Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. pozostawiając referendarzowi sądowemu ich szczegółowe wyliczenie. Każdy z powodów utrzymał się przy swoim żądaniu w 21 %, zaś pozwani wygrali w 79 %.